

Дати

LXXXXV



*Редакція журналу “Слово і Час”, редакційна рада, колектив Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України сердечно вітають Ніну Євгенівну Крутікову з днем народження і щиро бажають міцного здоров'я, наснаги, творчих задумів, нових цікавих книг, вдячних читачів!
Многії Вам літа!*

Нові наукові тексти, а ще й день народження — це щасливий привід щиро привітати Ніну Євгенівну Крутікову і ще раз нагадати про її попередні численні і плідні здобутки та досягнення.

Ніну Євгенівну завжди приваблювала довершеність у всьому, і у своєму житті і праці вона завжди цього прагнула. Може, саме тому на початку наукового шляху обрала об'єктом наукових пошуків і досліджень класичну спадщину — літературу XIX ст. До сьогодні Н.Крутікова залишається відданою цьому вибору.

Доробок її величезний, діапазон наукових уподобань також. Проте одна постать в її творчості наскрізна. Це Микола Васильович Гоголь. Перші ґрунтовні праці про нього дослідниця надрукувала ще 1952 року, зокрема літературно-критичні нариси “Микола Васильович Гоголь” та “Микола Васильович Гоголь. Дослідження і матеріали”. Робота над ними була надзвичайно глибокою і тривала досить довго. Ніна Євгенівна у спогадах про свого вчителя О.Білецького наводить його лист, де він нагадує про надзвичайну важливість цієї праці і просить пришвидшити її завершення. Сподівання свого вчителя дослідниця повністю виправдала. А вже через 5 років видала свою нову розвідку про Гоголя, де відкривала важливу для нас і нині тему “Гоголь і українська література 30—80 років”.

І цілком закономірно, що у 2007 році побачило світ нове дослідження Ніни Євгенівни, оригінальне й захоплююче: “Урбанистическая проблема в художественной прозе Гоголя”.

У різні часи дослідниця зверталася до творчості Л.Толстого і Ф.Достоевського, А.Чехова і М.Горького. Її монографія “В начале века. Горький и символисты” (1980) помітно розширила історичну тематику в радянському літературознавстві.

Сьогодні для нас особливо важливо, що Ніна Євгенівна, продовжуючи ідеї О.Білецького, створила не просто свою наукову школу української русистики. Сама вона захоплювалась не лише російськими класиками, а й І.Нечуєм-Левицьким та Марком Вовчком. Її монографія “Сторінки життя. Марко Вовчок у житті і праці” (1965) стала однією з фундаментальних праць про українську письменницю.

Наукова діяльність Ніни Євгенівни — приклад того, як у русистів за фахом і покликанням може вибудовуватися подвійний літературний та історичний контекст. Так, зокрема, ще 1958 року вона завершила ґрунтовну монографію “Лев Толстой і українська література”, у 1963 році звернулася до глибоких теоретичних питань у праці “Російський реалізм і становлення української прози”. А пізніше, уже у 80-х роках, на оновленому теоретичному ґрунті знову розглядає постать М.Горького в контексті розвитку української літератури та досліджує романи В.Винниченка.

Під керівництвом Ніни Євгенівни й за її ініціативи фактично весь відділ працював над матеріалом як російської, так і української літератури. Підсумковою була колективна праця за її редакцією у двох томах “Історія українсько-російських літературних зв'язків” (1987). Вона стимулювала співробітників відділу вивчати

й російськомовну історію в Україні; як наслідок, було створено кілька колективних праць.

Та про відділ російської літератури варто сказати окремо.

Ніна Євгенівна почала свій трудовий науковий шлях як викладачка університету. В Інституті ж літератури вона працює з 1944 року. Відділ російської літератури очолювала в 1967–1987 рр. і ще два роки — 1994–1996. Без перебільшення можна стверджувати, що це були роки справжнього розквіту української русистики й відділу зокрема. Ніна Євгенівна створила свою наукову школу. Кожного року хтось із її учнів успішно захищав докторську або кандидатську дисертацію. Щороку виходили колективні чи індивідуальні монографії, багато статей, відгуків на художні твори з Росії та України. У відділі в різні роки працювало до 20 співробітників, різних за віком і науковими вподобаннями. Ніна Євгенівна належить до тих нечисленних керівників, хто поважає творчу свободу іншого, враховує уподобання учня, тактовно й уміло його спрямовує, ніби це він сам завважив і виправив свої прорахунки. Загалом вона вміє створювати навколо себе особливу атмосферу доброзичливості і спокою. Вона — справжній Учитель. Невипадково у відділі за її керівництва не було конфліктів, психологічного напруження, усі згадують ті часи з ностальгією.

У Києві і Львові, Івано-Франківську й Запоріжжі, Полтаві, Одесі й Черкасах працюють доктори й кандидати наук, котрі з гордістю вважають себе учнями Ніни Євгенівни Крутікової.

В Інституті була своя спеціалізована рада з російської літератури, якою керувала Ніна Євгенівна, і поводи́ла вона себе завжди спокійно, рішуче, доброзичливо, хоч і вимогливо. Дисертантам доводилось багато працювати й доробляти матеріал, але ніхто не відчував себе ображеним. Невтомна і працююча, інтелігентна і привітна, Ніна Євгенівна однаково вміє бути взірцем і водночас другом і для старших, і для молодших своїх колег.

Сьогодні, вітаючи Ніну Євгенівну з днем народження та виходом у світ нової книжки, її учні, ті, що поруч, і ті, що у близьких і далеких містах, бажають їй міцного здоров'я, душевного спокою та нових наукових звершень.

Відділ світової літератури Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України

Ніна Крутікова

УКРАЇНА В ПОЕЗІЇ І ПРОЗІ ІВАНА БУНІНА

Стаття становить собою спробу, звертаючись до поезії та прози І.Буніна, дати відповідь на питання про сутність, форми та силу “зворотного впливу” української літератури на літературу російську, зокрема у ХХ ст. Авторка звертає увагу передовсім на бунінські пейзажі, виконані у стилістиці імпресіонізму, аналізує образи сконструйованих ним героїв — українських селян, наголосуючи на єдності соціально-критичного та ліричного аспектів у поезії та прозі письменника, вказує на особливості передачі Буніним живої народної мови.

Ключові слова: зворотний вплив, фольклор, українська традиція, імпресіонізм, персонаж, мотив.

Nina Krutikova. The concept of “Ukraine” in the poetry and prose by I.Bunin

This article was written in an attempt to define the specific character, forms and intensity of Ukrainian cultural influence upon the Russian literature of the 20th century; allowing for the traditional emphasis on the Russian cultural ascendancy such an influence is called a “reverse influence”. The author takes notice of Bunin’s nature descriptions treating them as examples of impressionistic aesthetics, shows the originality of his “Ukrainian” characters (e.g. Ukrainian peasants) stressing the unity of social-critical and lyrical aspects in the writer’s prose works, finally, analyses the peculiarities of Bunin’s rendering the Ukrainians’ familiar speech.

Key words: reverse influence, folklor, Ukrainian tradition, impressionism, character, motif.

Про значення російської літератури в розвитку художнього українського слова написано чимало (іноді навіть із деяким перебільшенням ролі російського впливу). Менш висвітлений “зустрічний” вплив української культури — роль української традиції в літературі російській.

У процесі пізнання російськими письменниками (кінця ХІХ — початку ХХ ст.) України, її людей, історії, фольклору досить істотним був вплив М.Гоголя.